

UN NOU TOPOR DE BRONZ CU TUB DE ÎNMĂNUȘARE TRANSVERSAL DIN NORDUL DOBROGEI

Ioan Vasiliu

Din nordul Dobrogei, de pe raza comunei Mahmudia, dintr-o descoperire întâmplătoare, provine un nou topor de bronz cu tub de înmănușare transversal.

Este o piesă masivă, simplă ca formă, a cărui tub de înmănușare nu se detașează de corpul toporului, foarte îngrijit lucrat, el neprezentând, pe suprafața exterioară, asperități sau mici goluri rămase în urma procesului de turnare, patina verde-închis păstrându-se atât pe întreaga suprafață a lamei și a tăișului, cât și pe tubul de înmănușare și în interiorul acestuia.

Lama toporului, lătită spre tăișul convex, este ușor curbată față de manșonul tubului de înmănușare, are colțurile rotunjite și secțiunea aproximativ rectangulară. Tăișul este tocit, prezentând evidente urme de folosire. Fețele laterale sunt puțin curbate spre interior, iar tubul de înmănușare este aproximativ rotund în secțiune.

Toporul a fost turnat într-un tipar bivalv cu o latură deschisă în dreptul muchiei inferioare a lamei, pe care se observă o linie ușor adâncită. Sunt, de asemenea, vizibile pe muchia superioară și pe spatele tubului de înmănușare, liniile de turnare rămase de la îmbinarea valvelor tiparului.

Dimensiuni: lungimea = 0,145 m, din care lama = 0,095 m; lățimea lamei sub manșon = 0,044 m; lățimea tăișului = 0,062 m; diametrul tubului de înmănușare = 0,026/0,025 m; grosimea lamei = 0,022 m; greutatea = 0,935 gr.

Din punct de vedere tipologic, toporul descoperit întâmplător la Mahmudia, aparține tipului Baniabic, tip caracterizat prin piese greoaie, simple ca formă, cu secțiunea lamei rectangulară și tub de înmănușare nedetașat de corp.

Caracteristic pentru acest tip de topoare este depozitul de la Vilcele (Baniabic) (Roșka 1933, 352 - 355, fig. 1 - 19; Berciu 1942, 1 - 18, fig. 1; Nestor 1960, 117; Vulpe 1970, 26 - 28, pl. I, II, III/25 - 32; Vulpe, Tudor 1970, 419, fig. 1; Andrițoiu 1992, 79), descoperit întâmplător în anul 1927 și din care se mai păstrează în muzeele din Cluj și Szeged (Ungaria) doar 32 de exemplare (Rotea 1995, 72 - 73, cat. 17).

Conform tipologiei întocmită de D. Berciu pentru depozitul de la Vilcele (Baniabic), toporul de la Mahmudia poate fi circumscris variantei b, variantă ce cuprinde piese având tăișul convex și colțurile rotunjite (Berciu 1942, 6, fig. 1/2; Roșka 1933, 352 - 355, fig. 18).

Din punct de vedere cronologic, topoarele de tip Baniabic, împreună cu cele de tip Vaselino I și Izvoarele (Dumitrescu, Bolomey, Mogoșanu 1983, 168), aparțin Bronzului timpuriu (Berciu 1942, 18 - 23; Vulpe 1970, 26 - 28; Vulpe, Tudor 1970, 425).

Marea majoritate a topoarelor de tip Baniabic se întâlnesc în Transilvania centrală (Vulpe, Tudor 1970, 419, nota 5; Andrițoiu 1992, 79), piese similare fiind atestate în Oltenia, unde, în depozitul de la Ostrovul Corbului, depozit găsit, de

asemenea întâmplător, în anul 1931 în mediu Glina III (Berciu 1939, 101 - 102, fig. 110 - 111; idem 1942, 1 - 3, fig. 2), alături de patru astfel de topoare au apărut și miniaturi ale acestui tip, descoperiri izolate fiind semnalate și pe teritoriul Moldovei, la Rădeni (comuna Păstrăveni, județul Neamț) (Dumitroaia 1980, 465 - 466, fig. 4a) și Osoi (comuna Comarna, județul Iași) (Chirica, Tanasachi 1984, 90, fig. 9/5).

Toporul de tip Baniabic prezentat în nota de față, este cel de-al treilea exemplar din categoria topoarelor de bronz cu tub de înmănușare transversal descoperit pe teritoriul comunei Mahmudia.

Primul topor, încadrat tipului Turbino (tip legat de cultura Fatianovo), pentru care s-a propus o datare mai târzie în cadrul perioadei mijlocii a epocii bronzului românesc (Vulpe, Tudor 1970, 426), se află în colecțiile Muzeului Județean Galați (*Ibidem*, 424, nota 21; Lăzurcă 1977, 302, nota 12; Morintz 1978, 92, nota 46; Harțuche 1979, 77 - 78), cel de-al doilea, aparținând tipului Darabani, în cele ale Muzeului de Arheologie din Tulcea.

Exemplarul din colecțiile Muzeului de Arheologie din Tulcea (inv. nr. 129), descoperit întâmplător în punctul numit de localnici "Cairacul Mare", este o piesă greoaie cu profil longitudinal curbat și secțiune transversală hexagonală, lama lățindu-se spre tăișul convex ce nu a fost pregătit pentru utilizare. Aspectul toporului este foarte îngrijit, el neprezentând pe suprafața exterioară asperități sau mici goluri rămase în urma procesului de turnare. Patina, de culoare verde-închis, s-a păstrat atât pe întreaga suprafață a lamei și a tăișului, cât și pe manșon și în interiorul acestuia (Lăzurcă 1977, 302, pl. I/2).

Pentru exemplarul de tip Darabani de la Mahmudia au fost citate analogii cu toporul de la Găiceanca (turnat din cupru) și cu cel de la Vorgolska găsit într-o așezare a culturii Srubniia (*Ibidem*, notele 10 - 11).

Ca și tipul Turbino, și tipul Darabani este încadrat, cronologic, în Bronzul mijlociu (Vulpe, Tudor 1970, 426; Morintz 1978, 92).

Cele trei topoare cu tub de înmănușare transversal de la Mahmudia, nu sunt singurele topoare de bronz găsite pe teritoriul județului Tulcea. Dintr-o descoperire întâmplătoare făcută în anul 1939, în împrejurimile orașului Măcin, provin alte două exemplare aflate în colecțiile de arheologie ale Muzeului Brăilei.

Primul (inv. nr. I-12.565), având lama lungă cu secțiunea transversală și tăișul vertical foarte puțin convex, este atribuit tipului Vaselino II care, din punct de vedere cronologic, urmează după orizontul cronologic Glina III - Schneckenberg, deci poate fi încadrat la sfârșitul Bronzului timpuriu (Vulpe, Tudor 1970, 421 - 422, 426; Harțuche 1979, 77, fig. 7/2; 9/1; Harțuche, Anastasiu 1976, 171 - 172, cat. 356; Morintz 1978, 92, fig. 52/5).

Cea de-a doua piesă (inv. nr. I-10.521), având profilul longitudinal și tăișul foarte curbate, aparține tipului Cherson, de origine caucaziană, foarte puțin răspândit în țara noastră și plasat, din punct de vedere cronologic, la începutul Bronzului mijlociu (Vulpe, Tudor, 1970, 424, nota 22, fig. 1; Harțuche 1979, 77, fig. 7/1; 9/2; Harțuche, Anastasiu 1976, 171, cat. 355; Morintz 1978, 92, fig. 52/5).

Acestui tip de topor, datat în răsărit între 1700 - 1500 a. Chr., îi aparține și exemplarul de la Osebiți (comuna Măgura, județul Bacău), descoperit probabil în

mediu Monteorul Ic₃ (Florescu, Căpitanu 1968, 52, 55, fig. 2) și încadrat, din punct de vedere cronologic, în prima jumătate a Bronzului mijlociu (Vulpe, Tudor 1970, 424, fig. 1; Morintz 1978, 98; Harțuche 1979, 77).

În stadiul actual al cercetărilor, datorită faptului că toate topoarele de bronz cu tub de înmănușare transversal găsite pe teritoriul județului Tulcea provin, fără nici o excepție, din descoperiri întâmplătoare, și au fost încadrate cronologic, în linii mari, doar pe baza analogiilor cu exemplare similare, nu putem spune mai mult despre ele, decât faptul că, alături de celelalte categorii de obiecte, ilustrează relațiile pe care populațiile venite din stepele nord-pontice le-au întreținut cu comunitarii culturilor imediat învecinate: Glina III, Monteoru și Tei.

ABREVIERI

Andrițoiu 1992 = I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, Biblioteca Thracologica, 2, București.

Berciu 1939 = D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova.

idem 1942 = Apulum, 1 (1939 - 1942), 1 - 23.

Chirica, Tanasachi 1984 = V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I, Iași.

Dumitrescu, Bolomey, Mogoșanu 1983 = Vl. Dumitrescu, Al. Bolomey, Fl. Mogoșanu, *Esquisse d'une préhistoire de la Roumanie*, București.

Dimitroaia 1980 = Gh. Dimitroaia, *Memoria Antiquitatis*, 9 - 11 (1977 - 1979), 465 - 481.

Florescu, Căpitanu 1968 = M. Florescu, V. Căpitanu, *Carpica*, 1, 49 - 61.

Harțuche 1979 = N. Harțuche, *Danubius*, 8 - 9, 67 - 92.

Harțuche, Anastasiu 1976 = N. Harțuche, F. Anastasiu, *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila.

Lăzurcă 1977 = E. Lăzurcă, *Pontica*, 10, 301 - 305.

Morintz 1978 = S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, vol. I, București.

Nestor 1960 = I. Nestor, *Epoca bronzului*, în *Istoria României*, vol. I, București.

Roșka 1933 = M. Roșka, *Dacia*, 3 - 4 (1927 - 1932), 352 - 355.

Rotea 1995 = M. Rotea, *Depozite*, 72 - 73, în *Comori ale epocii bronzului din România*, București.

Vulpe 1970 = Al. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, I., PBF, IX.2 (München).

Vulpe, Tudor 1970 = Al. Vulpe, E. Tudor, *SCIVI*, 21, 3, 417 - 427.

Resumée

L'auteur présente un hache découverte par hasard à Mahmudia, le district de Tulcea.

C'est un hache en bronze à orifice d'emmenchement transversal. Il appartient au type Baniabic, qui est caractéristique pour le bronze ancien.

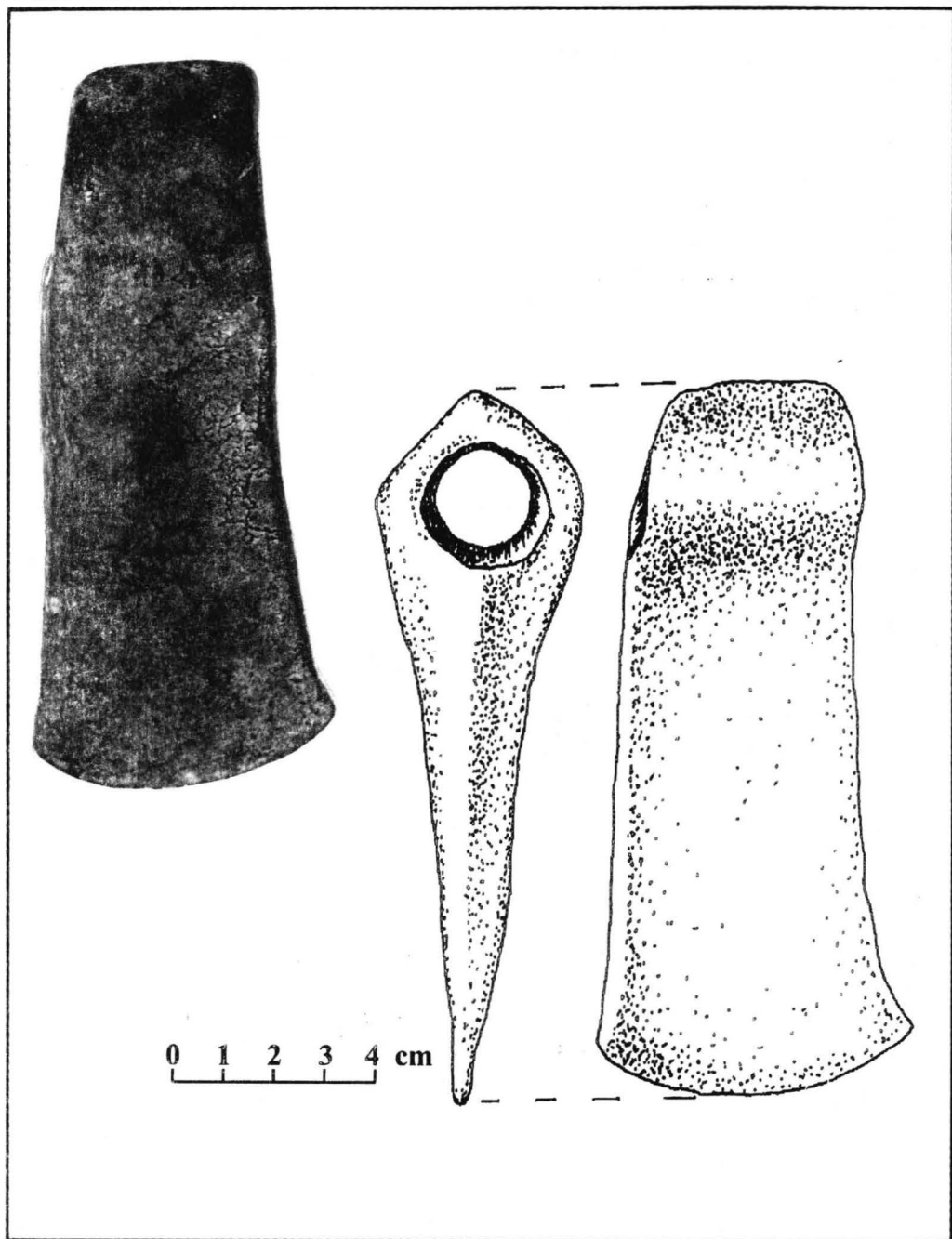

Fig. 1. Toporul de tip Baniabic de la Mahmudia.

Fig. 1. Hache de type Baniabic découverte à Mahmudia.